

اشاره

مقالات پیشین که در همین موضوع در مجلات از این نویسنده نشر یافته‌اند، به ترتیب تاریخ بدین قرارند:

- «راهیابی خطا در عنوان کتاب»؛ آینه میراث، ش ۷ و ۸، زمستان ۱۳۷۸.
- «مهم ترین رکن کتاب (۱)»؛ کتاب ماه دین، ش ۳۶، مهر ۱۳۷۹.
- «مهم ترین رکن کتاب (۱)»؛ آینه پژوهش، ش ۷۰، مهر و آبان ۱۳۸۰.
- «مهم ترین رکن کتاب (۲)»؛ آینه پژوهش، ش ۹۵، آذر و دی ۱۳۸۴.
- «تصحیح مهم ترین رکن کتاب در الذریعه»؛ کتاب ماه دین، ش ۱۰۷ - ۱۰۹، شهریور. آبان ۱۳۸۵.
- «تأملی در عنوان کتابها»؛ حدیث اندیشه، ش ۲، پاییز و زمستان ۱۳۸۵.
- «مهم ترین رکن کتاب (۲)»؛ کتاب ماه دین، ش ۱۱۴ - ۱۱۶، فروردین - خرداد ۱۳۸۶.

اهمیت عنوان کتاب، چندین سال است که نگارنده رانسیبت به آن حساس کرده، تا کنون مقالاتی چند در این زمینه به نگارش در آورده است. در این نوشتار نیز عنوان تعدادی کتاب را که لغزش در آنها راه یافته، به ترتیب الفبا معرفی می‌کنیم.

۱۲۰ سؤال و جواب فی مصطلح الحدیث و علومه

معدود بیست، باید منصوب باشد؛ بنابراین «۱۲۰ سؤالاً و جواباً» درست است.

ابن رافع السلامی و کتابه الوفیات

الف) «ابن» از نظر ادبی باید مرفوع باشد نه مجرور.

ب) کلمه ابتدا به ساکن در عربی وجود ندارد؛ بنابراین اولین حرف، کلمه ای مشدد نخواهد بود. روی اولین حرف در «رافع» نباید تشدید گذارده می‌شد.

ج) «رافع» مضاف الیه است و باید مجرور باشد نه منصوب.

د) محمد بن رافع سلامی، نویسنده وفیات است نه کاتب آن. ظاهراً عنوان چنین بوده: «کتابه الوفیات»؛ اما کاتب عنوان، با گذاشتن دو نقطه روی «ها» سبب این اشتباه شده است.

اخلاق النبی ﷺ و آدابه

«آداب» عطف به «اخلاق» است نه «النبی»؛ بنابراین باید مرفوع باشد. ضمناً کلمه «بن» بعد از «جعفر» اشتباه است.

اسئلة الناس واجوبة الزهراء ﷺ

اسئلة الناس واجوبة الحسنین ﷺ

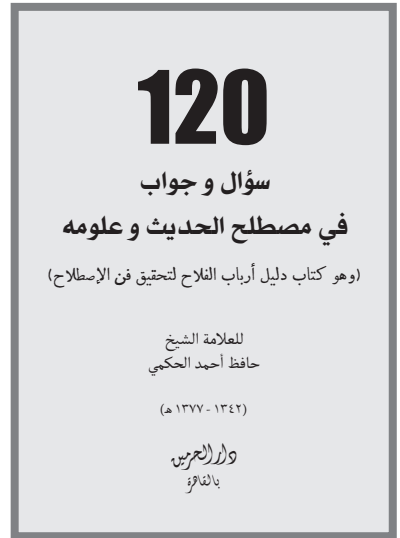
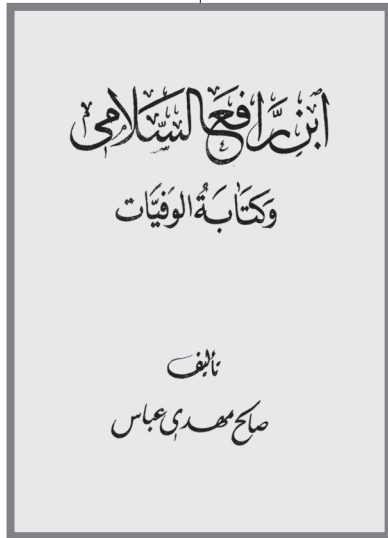
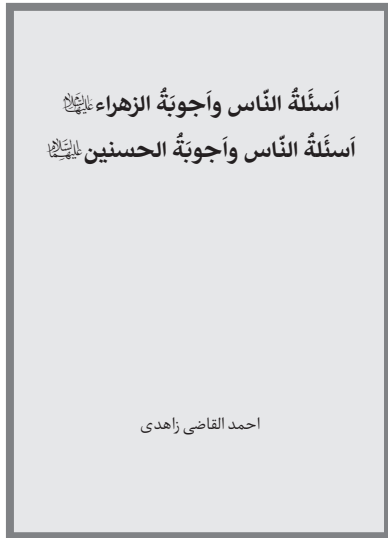
روشن است که «اسئلة» به کسر همزه دوم درست است. عنوانی به این طولانی نیز خوشایند نیست. عنوان به این صورت بهتر بود: «اسئلة الناس واجوبة الزهراء (س) والحسنین ﷺ»

نقد و بررسی کتاب

مهم ترین رکن کتاب (۳)

سید حسن فاطمه موحد

چکیده: عنوان یکی از اجزای اصلی هر منبع اطلاعاتی از جمله کتاب می‌باشد که در صورت انتخاب مناسب و صحیح، می‌تواند آینه تمام نمای محتوای آن باشد. نویسنده در مقاله حاضر با هدف جلب توجه ناشران و نویسندگان به اهمیت انتخاب صحیح عنوان کتاب، چند کتاب را که در عنوان آن‌ها اشتباهاتی رخ داده است، برمی‌شمرد. کلیدواژه: عنوان کتاب، انتخاب صحیح، اجزای کتاب.

حالشان در کتاب نیامده است؛ همچنین کم لطفی نویسنده در معرفی برخی روحانیان برجسته که به شهادت رسیدند، مشهود است. اگر عنوان کتاب مثلاً «مدفونان قم» بود، چنین ایرادی چندان وارد نبود.

به مناسبت، ذکر این نکته بد نیست که در زندگینامه پدر مرحوم آیت الله فاضل لنکرانی نوشته شده است: وی هنوز در درس حاج شیخ عبدالکریم حائری شرکت می‌کند؛ همچنین در جلد دوم، در معرفی یکی از سادات آمده است: پدر او از سادات طباطبایی بوده! در حالی که وقتی کسی پدرش سید طباطبایی باشد، خودش نیز طباطبایی است و لزومی نداشت سیادت را به پدر او نسبت بدهد.

رسائل فی الفقه والاصول

«رسائل» غیر منصرف است و نباید تنوین بگیرد.

شرح المختصر

تفتازانی دو شرح بر کتاب «تلخیص المفتاح» نوشته است: شرح مطول و شرح مختصر. عبارت «شرح المختصر» بر جلد، گویای آن است که

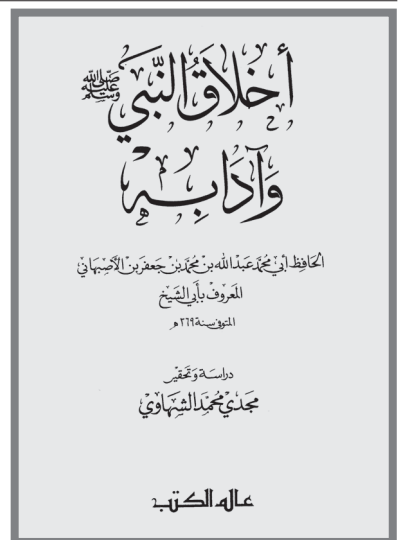
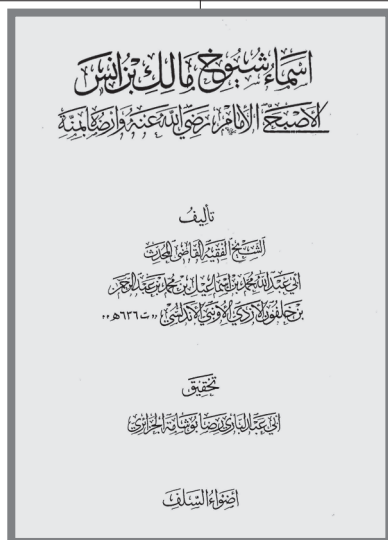
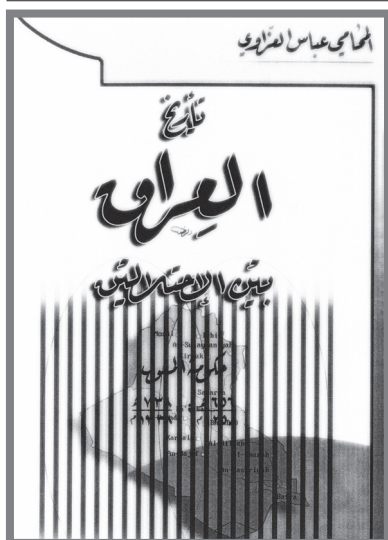
اسماء شیوخ مالک بن اسماء «بن» بدل یا عطف بیان از «مالک» است و در اعراب باید از آن پیروی کرد و مجرور شود.

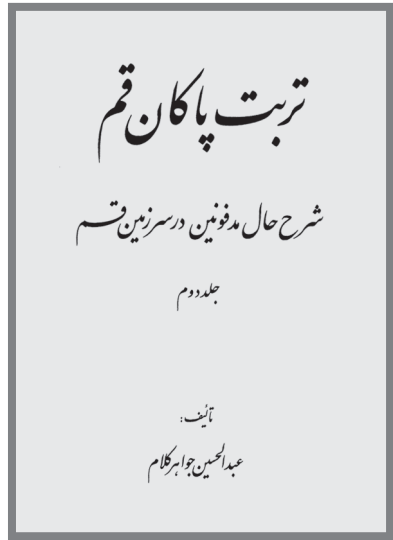
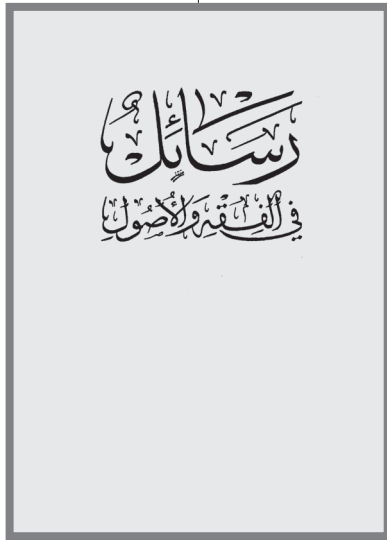
تأریخ العراق بین الاحتلالین

مؤلف در پایان جلد های اول و هشتم، از کتاب خود اینگونه نام برده است: «تاریخ العراق بین الاحتلالین» کلمه «احتلالین» الف و لام ندارد. در صفحه عنوان نیز بی الف و لام است.

تربت پاکان قم

عنوان کتاب حکایت از آن دارد که در آن شخصیت های مدفون در قم که به تقوا شهرت دارند، معرفی شده اند؛ اما شرح حال افرادی نیز در کتاب آمده که نه تنها مصداق افراد باتقوا نیستند، بلکه شهرتشان در بی تقوایی است؛ مثل بعضی منحرفان اعتقادی و سرسپردگان رژیم طاغوت. در مقابل، شهدای برجسته ای چون شهید زین الدین فرمانده لشکر علی بن ابی طالب علیه السلام در قم مدفون اند که هم از نظر تقوا و هم از نظر دره نظامی، بالاتر از نظامیان طاغوت هستند؛ اما شرح

العلل الصغیر
صفت از موصوف در تذکیر و تأنیث پیروی می‌کند و عبارت درست «العلل الصغیره» است؛ اما آنگونه که از مقدمه محقق برمی‌آید، عنوان درست «کتاب العلل الصغیر» است و کلمه «الصغیر» صفت «کتاب» است؛ بنابراین کلمه «کتاب» باید روی جلد ذکر می‌شود.

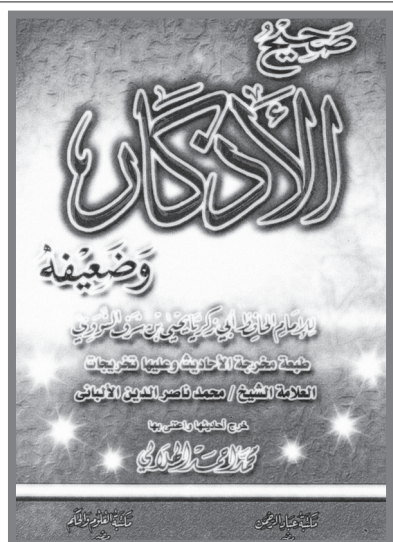
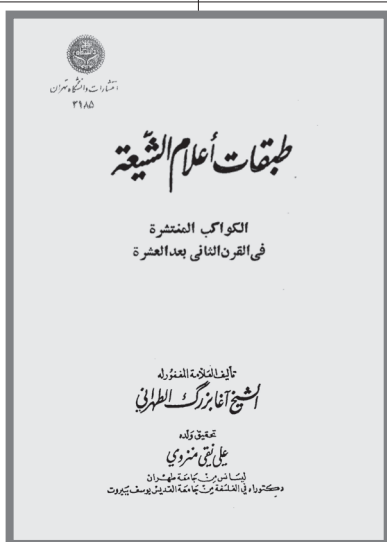
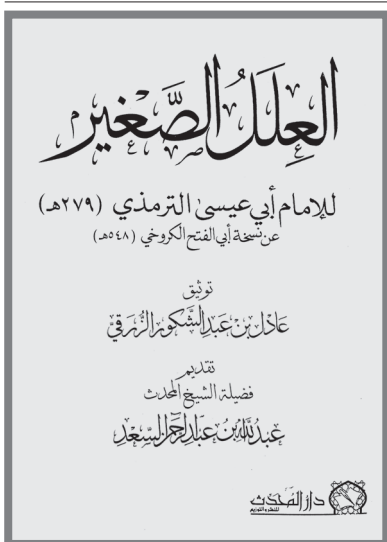
فرجام قاتلین امام حسین علیه السلام و یارانش
با دیدن عنوان کتاب، تصور کردم کتاب از دو بخش تشکیل شده است. در یک بخش فرجام قاتلان امام حسین علیه السلام ذکر شده و در بخش دیگر فرجام اصحاب امام حسین علیه السلام در بهشت. وقتی متن را دیدم حدس زدم به فرجام قاتلان و فرجام یاران قاتلان امام پرداخته شده و می‌بایست «یارانشان» نوشته می‌شد؛ اما یکی از دوستان یادآور شد که منظور این است: «فرجام قاتلان امام و فرجام قاتلان یاران امام».

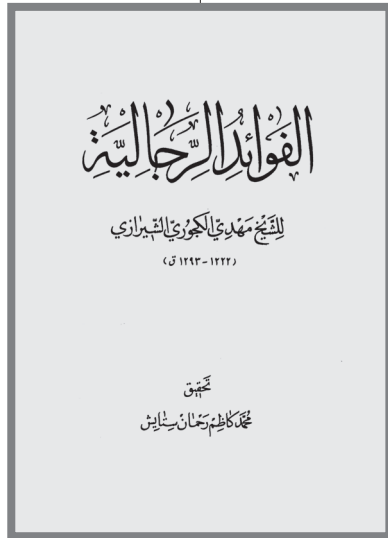
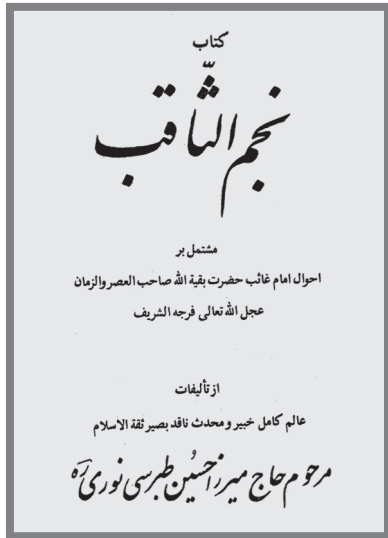
عنوان کتاب نباید این همه مبهم باشد و احتمالات گوناگون در مورد آن داده شود.

کتاب، شرح بر کتابی به نام «مختصر» است؛ در حالی که مراد آن است که خود این شرح، مختصر است؛ به عبارت دیگر روی جلد باید به صورت صفت و موصوف نوشته می‌شد نه مضاف و مضاف الیه؛ بنابراین «الشرح المختصر» درست است؛ چنان که در ذریعه (ج ۶، ص ۱۲۰) اینگونه ضبط شده است (از افادات حجت الاسلام سید مهدی طباطبایی). این کتاب با عنوان «مختصر المعانی» نیز چاپ شده است که خالی از تسامح نیست؛ زیرا کتاب علاوه بر معانی به دودانش «بیان» و «بدیع» نیز پرداخته است.

صحیح الأذکار و وضعیفه
جمع مکسر برای غیر انسان، حکم مفرد مؤنث دارد و ضمیر به صورت مفرد مؤنث به آن بازمی‌گردد: پس «ضعیفها» درست است.

طبقات أعلام الشيعة الكواكب المنتشرة في القرن الثاني بعد العشرة
در نسخه خطی این کتاب به خط مؤلف آن، شیخ آقابزرگ «الکواكب المنتشرة» با ثا است. وی در نقباء البشر (ج ۳، ص ۱۱۳۰) نیز به صورت «المنتشرة» نوشته است.

مشاهیر زنان ایرانی و پارسی گوی
 طبق دستور زبان فارسی، صفت از موصوف در جنس و عدد پیروی نمی‌کند؛ بنابراین باید «زنان مشهور» عنوان‌گذاری می‌شد. نویسنده این ایراد را وارد دانسته است^۱ (از افادات حجت الاسلام علی اکبر صفری).

مظلوم دو عالم فاطمه زهرا (علیها السلام)
 مظلومیت در قیامت معنا ندارد و به کسی ظلم نمی‌شود.

مفتاح الجنة فی الاحتجاج بالسنة
 ندانستیم چرا «مفتاح» به ضم میم ضبط شده است. شاید بعضی عرب‌ها در محاوراتشان به ضم میم تلفظ کنند.

یا ضامن آهو
 هرچه در منابع روایی جستجو کردیم، داستان ضمانت امام رضا (علیه السلام) از آهوپی که شکارچی آن را شکار کرده بود، نیافتیم حتی در منابع ضعیف.

۱. رک به: کیهان فرهنگی، ش ۱۲۷، خرداد و تیر ۱۳۷۵، ص ۱۶۲.

الفوائد الرجالية
 «الرجالية» صفت «الفوائد» است و باید از اعراب آن پیروی کرد؛ بنابراین باید مرفوع باشد.

کتاب نجم الثاقب
 محدث نوری در مقدمه، چنین می‌نویسد: «نام این نامه گرامی را نجم ثاقب در احوال امام غائب علیه السلام گذاشتم»؛ بنابراین: الف) کلمه «کتاب» جزء عنوان نیست و ذکر آن لزومی نداشت؛ چون کسی آن را با دفتر و مجله و میزاشتبه نمی‌کند. ب) تنها نیمی از عنوان کتاب ذکر شده است.

ج) الف و لام در آن نیم زائد است و چه بسا کسی در نگاه ابتدایی، کتاب را عربی بیندارد. هر چند اگر به عربی هم بود، باز نادرست بود؛ چون در این صورت «نجم» نیز الف و لام لازم دارد. در زبان‌ها هم به اشتباه عنوان کتاب با الف و لام به صورت «نجم الثاقب» شهرت یافته است. ضمناً «عارف کامل» شنیده بودیم، اما به جز معصومان (علیهم السلام) «عالم کامل» سراغ نداریم.

